

mondig



Met z'n allen

**doops
gezinden**

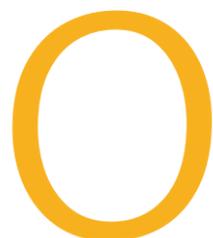


uitgelicht

Doopsgezind erfgoedcentrum

Doopsgezinden zijn rijk aan erfgoed. De bibliotheken zijn nationaal en internationaal vermaard.

tekst **Mirjam van Veen**



ude vermaningen getuigen van een rijk verleden; wandborden en quilts vertellen van een veelkleurige doopsgezinde cultuur. Doopsgezinden hebben met hun gedachtegoed een spoor door de geschiedenis getrokken en een grote bijdrage geleverd aan debatten over zaken als tolerantie, de verhouding tussen kerk en staat, slavernij, militaire dienst et cetera.

Het is dan ook de moeite waard dit erfgoed te koesteren en te blijven vertellen over de betekenis ervan. Langzamerhand groeit immers een generatie op die van de (religieuze) betekenis van het erfgoed geen weet meer heeft. Daarom is een nieuw erfgoedcentrum opgericht, dat helpt om deze verhalen te boekstaven en ze toegankelijk te maken.

Veel gemeenten en leden worstelen met de vraag wat er met het erfgoed moet gebeuren. Wanneer een vermaning de deuren sluit wordt die vraag vaak acuut. Vergeet het met je afvragen waar je spullen heen moeten na je overlijden.

Niet alle avondmaalsstellen kunnen bewaard worden, maar sommige mogen beslist niet weg. Niet alle preken van obscure dorpspredikanten hoeven voor het nageslacht behouden te blijven, maar andere juist wel. Het erfgoedcentrum kan helpen de weg te vinden naar een archief of museum om bepaald erfgoed te bewaren, of om verantwoord te beslissen dat iets niet bewaard hoeft te worden.

Wat voor het fysieke erfgoed geldt, geldt ook voor het doopsgezinde gedachtegoed: niet alles hoeft bewaard. Bezinning op de eigen traditie kan helpen om na te denken over je identiteit, over de rol die je vandaag de dag in de samenleving wilt spelen. Geloofsgemeenschappen leven bij de gratie van traditie. De manier waarop ze omgaan met die traditie, wat ze zich willen herinneren uit het verleden en wat ze liever

willen vergeten, zegt veel over wie ze zijn en wie ze willen zijn. Het erfgoedcentrum wil helpen de schatkamers van het (doopsgezinde) verleden te ontsluiten.

Het erfgoedcentrum is opgericht in samenspraak met andere commissies die zich bezighouden met het doopsgezind erfgoed. Met hen is uitgebreid gesproken over de wenselijkheid van een dergelijk centrum en de taken ervan. De bedoeling is niet dat het erfgoedcentrum andere commissies overbodig maakt, wel dat het erfgoedcentrum de weg wijst, desgewenst ondersteuning biedt en de verhalen over de betekenis van erfgoed doorvertelt. Op dit moment zijn we bezig het centrum op te bouwen en mensen te werven die het centrum moeten gaan dragen. Hoewel we (nog) niet alles kunnen doen wat we willen, kunt u al wel met vragen over erfgoed bij ons terecht! <<

coverfoto

'De Baltische Weg' was een vreedzame demonstratie voor onafhankelijkheid, op 23 augustus 1989, waarbij ongeveer twee miljoen mensen een menselijke keten vormden van bijna 600 kilometer, van Talinn via Riga naar Vilnius.

foto Carlien Peels

vooraf

Het lijkt een zielig hoopje mens, hoe hij daar in de hoek op de grond zit. In z'n ogen het leven. Een leven dat hem van jongs af aan tekent. Het is niet veilig thuis. Hij wordt voor zover ik weet niet geslagen, maar het is wel al heel lang onrustig. Teveel mensen in te weinig ruimte, en nergens een plek om tot rust te komen of huiswerk te maken.

Dus hing hij op straat. Of hij bleef op school om daar huiswerk te kunnen maken. Maar ook daar was eigenlijk geen ruimte. De mensen daar wilden naar huis, en hij moest z'n broertje van school halen en bezighouden. Maar zodra hij thuis was wilde hij zo snel mogelijk weer weg, want thuis was het druk. Dan deed hij niet veel, gewoon achter de supermarkt hangen. Tot laat. Veel later dan goed voor hem was. En op school lukte het allemaal niet. Hij viel vaak in slaap en was chagrijnig, omdat z'n hoofd nooit rust had.

Op school moest hij vaak nablijven, omdat hij niet meewerkte en z'n cijfers achterbleven. Gesprekken van de school met z'n ouders hielpen niet. Er gebeurde weinig. Klasgenoten probeerden te helpen door hem een plek te bieden en te helpen met z'n huiswerk. Dan ging hij soms met hen mee naar huis, maar dat kon maar kort, want dan moest hij z'n broertje weer ophalen. En elke keer weer vielen z'n cijfers tegen.

Nu zit hij daar in een hoekje. Moe en verslagen.

'Moet je niet gewoon even naar mevrouw Hage? Zeggen dat je hulp wil? Dat er iets moet gebeuren? Dat je ruimte nodig hebt en echt wel wil, maar niet kan?', zeg ik als ik bij hem sta. 'Dat lukt toch niet. Dan kan ik weer nablijven, wordt m'n moeder boos, of zeggen ze dat ik gewoon niet deug.'

Inmiddels komen er meer klasgenoten bij ons staan. 'Maar het is je schuld niet', probeer ik. 'Hulp vragen is niet erg, is juist goed. Er moet wat veranderen, toch?' 'We helpen je', roept een ander. 'Wat kunnen jullie doen dan?', stamelt hij. 'Zal ik meegaan naar mevrouw Hage?' roept er één. 'Ik ga ook mee', roept een ander. 'Ik ook', roept een derde. 'We gaan met z'n allen. We doen het samen!'

Kalle Brüsewitz

Coördinator communicatie | kalle.bruesewitz@ads.nl

inhoud



4



10



18



24

4 Betekenis geven aan samenleven

Denise Harleman van Collectief Kapitaal

10 Het vuurtje brandend houden

Over gemeenten en samenwerking

18 Vanuit de ruimte landen op aarde

Marjan Slob over ruimte

24 Strangers no more

Menno's Global Village over collectiviteit

en verder...

- 8 hoop houden
Iris Speckmann in Honduras
- 12 firma de hoop
- 13 colofon
- 14 media & cultuur
- 16 waken voor Gaza
- 17 vijandschap
- 20 erfgoed
Interieur in Deventer

- 22 collecten
- 23 het lied van...
Maaïke de Jong
- 26 bijbel
Als één vrouw...
- 28 column – Lineke van Welt
Lol, verdieping en bezinning



tekst Franka Riesmeijer

Betekenis geven aan samenleven

'Collectief Kapitaal is een voorstel voor een ander soort samenleving', stelt **Denise Harleman**, oprichtster en projectleidster van Collectief Kapitaal in Rotterdam. Wat voor samenleving wordt dan bedoeld?

'Ik beweeg door het leven vanuit fascinaties, vanuit: oh, dit is een hele andere manier dan hoe ik het heb begrepen of gezien. Ik ben snel nieuwsgierig. Waarin verschilt mijn perspectief van dat van iemand anders? In de coronaperiode viel het woord 'solidariteit' heel vaak, maar ik dacht: is dit wat we bedoelen met solidariteit?

Op het balkon staan klappen voor mensen? Een bakje soep langsbrengen bij iemand die de deur niet uit kan? Het waren prachtige, zorgzame acties van mensen, maar ik had niet het idee dat dat echte solidariteit was. Vervolgens ben ik het begrip solidariteit, en hoe mensen daar betekenis aan geven, gaan onder-

zoeken. Daaruit ontstond Collectief Kapitaal. Een van de eerste vragen was: wat zet onderlinge solidariteit onder druk? Dat bleek onder andere geld te zijn. Het idee om geld in te zamelen was dan ook een soort 'ontwerp'ingrediënt. Wat zou er bij mensen aan ideeën over recht en eigenaarschap naar boven komen, in relatie tot het delen van geld?

met z'n allen

Om te beginnen heb ik honderd mensen samengebracht. Wij praatten en deelden onze visies op samenleven met elkaar. Tijdens dat praten leer je niet alleen de ander en zijn of haar ideeën kennen, maar ook jezelf. Daarnaast hadden de gesprekken een praktisch doel. Als honderd mensen acht maanden lang € 50,- inleggen, heb je samen € 40.000,-. Daarmee konden we vijf mensen € 1000,- per maand schenken. Maar hoe? We wisten nog niet hoe, of onder welke voorwaarden we dat geld zouden geven. Dat zouden we samen gaan uitzoeken. Zo deden we gezamenlijk een poging om vanuit solidariteit te bekijken op welk ontwerp we zouden uitkomen, en wat dat ons zou kunnen leren over de dilemma's die we op onze weg zouden tegenkomen.

Hoe verhouden solidariteit en rechtvaardigheid zich tot elkaar? Als je vandaag opnieuw mag beginnen een samenleving te organiseren, hoe ziet die er dan uit? Collectief Kapitaal is nooit bedoeld als een vraag-antwoord beweging, maar als een leerweg, waarin je onderweg perspectieven ontdekt van waaruit nieuwe vergezichten voor de samenleving opdoemen.

Ik denk dat betrokkenen bij Collectief Kapitaal de diepe overtuiging delen dat we anders willen samenleven, liefdevoller. Een deel van die mensen is gefascineerd door andere systemen, terwijl anderen geïnteresseerd zijn in het principe van een basisinkomen. En er zijn betrokkenen die handelen vanuit het idee van zorg, eerlijkheid en rechtvaardigheid. Iedereen heeft een eigen motivatie, waar heel verschillende mensbeelden aan

Collectief Kapitaal – CK

is een landelijk collectief dat zich door verschillende sociale lagen heen beweegt. Mensen uit heel Nederland committeren zich aan de visie van Collectief Kapitaal door iets te delen. Dat kan geld zijn, tijd, een idee, een talent – iets wat de donor wil delen. CK is actief in steden als Arnhem, Rotterdam, Amsterdam en Utrecht, in wijken en buurten. Momenteel worden verkennende gesprekken gevoerd met twee nieuwe steden.

De herverdelingsactie kan een beperkt aantal mensen helpen, en wordt uitgevoerd via een inschrijfcampagne in een bepaald postcodegebied. Mensen kunnen zich voor de actie inschrijven, waarna uit alle inschrijvingen wordt geloot. Voor deze manier is gekozen, omdat CK niet wil beslissen wie wel of niet mee kan doen. Er zijn geen financiële grenzen voor een inschrijving: iedereen die zich bestaansonzeker voelt kan zich inschrijven.

Kijk voor meer informatie op collectiefkapitaal.nl

vastzitten. Wel zie ik als grote gemene deler de bereidheid te reflecteren op jezelf. Ook op je eigen vooroordelen en privileges, én op de ruimte om te spreken en gehoord te worden die in onze samenleving ongelijk is verdeeld. Ik denk dat mensen die zich aansluiten bij Collectief Kapitaal in ieder geval bereid zijn dat te erkennen en te onderzoeken. Door een visie in de praktijk te brengen ontdek je waar spanningen ontstaan, waar het ongemakkelijk en moeilijk wordt. Neem bijvoorbeeld vertrouwen, een van de kernwaarden van onze beweging. Op papier is het makkelijk om te geloven dat jij iemand bent met vertrouwen. Maar als deze overtuiging in de praktijk op de proef gesteld wordt, wordt opeens duidelijk dat vertrouwen geen gegeven of kenmerk is. Het is iets dat je geeft en neemt, dat





Denise Harleman

een samenleving voorbij de ongelijke verdeling van geld, middelen en macht

voor mensen die het goed kunnen gebruiken. Zonder voorwaarden.

We krijgen regelmatig de vraag of mensen die zo'n schenking ontvangen begeleiding krijgen. Alleen al in die taal zit voor mij een vooroordeel verscholen. Alsof we te maken hebben met mensen die niet goed met geld om zouden kunnen gaan, of begeleiding nodig hebben. Daarom kiezen wij voor andere taal. Er zijn vriendschappen, relaties, waar mensen die een schenking ontvangen, of juist niet, op terug kunnen vallen. Dus ja, er is een vangnet.

opgebouwd kan worden door een relatie met iemand aan te gaan, wat soms heel moeilijk en hard werken is.

Vertrouwen is kwetsbaar. Hoe kun je verschillende acties vormgeven waarin vertrouwen tussen mensen kan ontstaan en groeien? En waar controle en straf geen deel van uitmaken? Het betekent dat je van te voren heel goed na moet denken over de condities: kunnen die zo gecreëerd worden dat bijvoorbeeld controle overbodig wordt? Onze praktijk is een voortdurende vertaalslag van onze waarden en visie. Zo hebben we een herverdeelactie opgezet, waarin we het geven van vertrouwen doorvertalen in de praktijk. Met deze actie herverdelen we geld van donoren uit heel Nederland

Ik vind het moeilijk om iets over het succes van Collectief Kapitaal te zeggen. Want ik heb soms het gevoel dat wat ik wil vieren in deze wereld niet als succes telt. Mag ik dat dan wel hardop zeggen? Of ben ik dan naïef, of zweverig? Voor mij is het een succes wanneer mensen zich in onze gesprekken anders gaan uitdrukken – voorbij stereotypes, voorbij vooroordelen. Ik zie mensen werkelijk veranderen in een interactie, ze durven zich kwetsbaar op te stellen. Ik zie dat mensen die een schenking krijgen zich werkelijk gezien en gewaardeerd voelen. Ze worden niet gereduceerd tot hun situatie van bestaansonzekerheid, maar voor vol aangezien als de mens die ze zijn. Mijn successen zijn dus heel waardegedreven en terug te voeren tot intermenselijke relaties.

Met het streven van Collectief Kapitaal naar een liefdevolle samenleving, bedoelen we een samenleving voorbij de ongelijke verdeling van geld, middelen en macht. Een samenleving waarin ieder mens een waardig en stabiel bestaan kan leiden; kan leven. Daarvoor is het nodig opnieuw betekenis te geven aan wat samenleven voor ons betekent; wat het betekent om niet een verzameling individuen te zijn, maar een collectief dat bepaalde waarden en normen deelt. Een collectief dat zich ten diepste realiseert dat, juist als het leven zwaar is, de regelgeving zo moet zijn dat mensen omarmd worden in plaats van buitengesloten. Juist dán kan je geen straf gebruiken, maar heb je een luisterend oor nodig – geen controle, maar een 'hoe gaat het?'.

Ik wil dat we voor elkaar zorgen en dat het beleid daarvan een uitdrukking is. Maar die twee elementen worden steeds verder uit elkaar gerukt, waardoor beleid, regels en wetgeving alleen maar technische interventies lijken, in plaats van uitdrukkingen van waarden. Het mooie is nu juist dat de systeemwereld – de wereld van wetten en regels – op het moment dat je durft te ankeren op visie en waarden, vanzelf volgt. Als je vanuit die diepe overtuiging werkt, komt de rest vanzelf. <<

In verband met het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd van haar predikant, **zoekt de doopsgezinde gemeente Leeuwarden per 1 september 2025**

een enthousiaste en inspirerende voorganger/predikant

bij voorkeur een proponent van de ADS

Wij zijn een bloeiende gemeente met ongeveer 250 leden, vrienden en belangstellenden. Binnen de gemeente is een groot aantal groepen en kringen actief. Daarnaast is Kliederkerk opgebouwd, voor jong en oud en enkele jeugdgroepen. Onze vermaning en Oergong, Huis van Bezinning en Bezieling, staan in het hart van Leeuwarden.

wij verwachten dat de voorganger/predikant

- een vrijzinnige kijk heeft op het (geloofs)leven en affiniteit met het doopsgezind gedachtegoed
- in vieringen de bijbelse verhalen op inspirerende wijze kan vertalen naar het leven hier en nu, en op enthousiaste wijze mensen vanuit het geloof kan boeien en stimuleren
- samen met de bezoekcommissie en de wijkcommissie zorg draagt voor het pastorale werk

- flexibel samenwerkt met de jongerenwerker, de organist/pianist, het kostersechtpaar, de kerkenraad en de vrijwilligers
- verbindend is en een positieve bijdrage kan leveren aan de toekomst van de gemeente
- een oecumenische instelling heeft
- positief staat tegenover de Friese taal

wij bieden

- een boeiende en afwisselende baan
- een aanstelling van 1 fte
- honorering volgens de ADS-richtlijnen

meer info

Als u de voorganger/predikant bent die wij zoeken, dan nodigen wij u uit om dat vóór 1 september 2024 per e-mail kenbaar te maken aan de secretaris van de beroepingscommissie, Roeland Sprey, roelandsprey@gmail.com

Nadere informatie over onze gemeente is te vinden op de website doopsgezindenleeuwarden.nl

Voor verdere informatie over de vacature kunt u bellen of e-mailen met de voorzitter van de kerkenraad, Gatske Koning-Hoogkamp, [06 23 99 63 35](mailto:0623996335), gatske@live.nl



AKC zoekt deelnemers!

Het is ook mogelijk om met behulp van het vrijplaatsfonds op kamp te gaan! Hierover staat ook meer informatie op de website.



De Verkenning (8-10 jaar)



Giethoorn 3 (15-16 jaar)



En nog vele andere kampen!

Voor meer informatie kijk op www.akckampen.nl

Deze advertentie is gesponsord door Dopersduin





tekst Iris Speckmann

Hoop houden in moeilijke tijden

In de zaal zitten vijftig mensen: leden van de Midden-Amerikaanse vrouwengroep *Women Doing Theology*, vertegenwoordigers van Semilla – het belangrijkste seminarium in dit werelddeel – en allerlei andere doperse kerkleiders.

Dit is CAMCA*, de conferentie van doopsgezinden uit heel Midden-Amerika, ditmaal bijeen in El Salvador. De aandacht is van meet af aan intens. Thuis puzzelen we met de vraag hoe je als kerk meer begeistert kunt vergaderen; hier gaat dat als vanzelf. Ronde-kring-uitwisselingen gaan moeiteloos over in het zingen van liederen en gebed. De vragen ter

vergadering zijn terzake, en ernst en humor wisselen elkaar af.

De bijeenkomst is theologisch, maar ook pastoraal. De hier vertegenwoordigde landen kampen met armoede, drugsgeweld, bendege geweld, huiselijk geweld en politiek geweld. De leden van de groep zijn in de loop der jaren met elkaar vertrouwd geraakt.

Het christelijk geloof leeft onder hen: gebeden komen uit het hart en worden naar de ervaring van de deelnemers vaak verhoord. Er is plenair gebed, maar geregeld ontstaan op de informele momenten in een van de subgroepjes ook spontaan voorbeden. Daarbij pakken de deelnemers elkaars hand; sommigen leggen hun handen op elkaars schouders voor

een nog grotere verbondenheid. Als de groep begint te zingen komt er kippenvel op mijn arm. Alsof de groep zich nog intenser concentreert, zorgen van zich afschudt en vertrouwen stelt in God.

Thematisch centraal staat de vraag naar hoop. Hoe kan de kerk, de uit hoop geboren gemeenschap, hoop houden gezien de sociale problemen en de toekomst? Dat is een mond vol. Kortere kun je zeggen: hoe volg je gezamenlijk Christus na in moeilijke tijden? Die vraag is sowieso relevant, en niet alleen hier in Midden-Amerika. Drugsgelateerd bendege geweld is ook in ons land geen onbekend verschijnsel meer, en huiselijk geweld is een groter probleem dan we doorgaans erkennen. Ook onze democratie staat onder druk. En gezien de klimaatcrisis hebben we alle reden even bezorgd te zijn over de toekomst als onze broeders en zusters van CAMCA. Kortom, de vraag hoe je hoop en moed houdt voor christelijke navolging slaat de spijker op zijn kop, ook voor ons in Nederland. Bovendien is het voor mij, als beginnend functionaris vrede en duurzaamheid, de hamvraag.

Het formele programma van de CAMCA-conferentie, oftewel het programma tussen de devotionele vieringen door, bestaat uit een dagelijkse lezing en daarop voortbouwende dialoog in kleinere subgroepjes. De lezing wordt iedere dag verzorgd door Carlos Martinez. Hij spreekt over de specifiek anabaptistische bijdrage aan de samenleving, in de context van Midden-Amerika. Voorzover ik dat via de vertaling van de lezingen meekrijg, benoemt hij het grote belang van de sociale ethiek, die in het anabaptisme veel sterker is

dan in de grotere, gevestigde kerken in Latijns-Amerika. Veel, met name evangelicale kerken zijn vooral gericht op het uitdragen van de verlossing van de individuele mens. Het enige dat van belang is, is dat de mens door Jezus gered is van de zonde en gerechtvaardigd voor God staat. De nog openstaande verlossing van het grote sociale, wereldlijke onrecht, krijgt weinig aandacht. In de doperse theologie ligt juist veel nadruk op de sociale beweging in het evangelie. En alleen die sociaal-ethische beweging zou een ommekeer teweeg kunnen brengen in het politieke en sociale leven, volgens Martinez.

Dat de sociale beweging concreet vorm krijgt voor de doperse zusters en broeders, blijkt wel als mijn reisgenoot Jaap Schiere (vertegenwoordiger namens WereldWerk) en ik (namens de stichting Doopsgezinde Geloofsopbouw en Solidariteit) verder reizen van El Salvador naar Honduras. We bezoeken verschillende projecten van de Hondurese doopsgezinden en hun partners. Zo brengt Belinda Rodrigues van het doperse *Proyecto Paz y Justicia* ons naar een nieuwe polikliniek in Masica, 2,5 uur rijden vanaf de hoofdstad San Pedro Sula. Hoe indrukwekkend is het om te zien dat de verpleegkundigen daar, ondanks de toch al hoge werkdruk, in staat zijn samen met de lokale overheid een nieuwe kliniek op te zetten.

In Nederland is de druk op de zorg al groot, maar in een land als Honduras is die nog groter en loop je bovendien de kans tegen corruptie aan te lopen. Desondanks is de gedrevenheid zichtbaar op de gezichten. Ondertussen werken ze met *Paz y Justicia* aan een stappenplan om huiselijk geweld op te sporen en te berechten. *Paz y Justicia* dringt er bij de overheid

op aan meer werk te maken van dit probleem, en betere wetten in te voeren.

Een paar dagen later bezoeken we de doopsgezinde *White Dove School*. Ooit vochten hier verschillende bendes hun vetes uit en vlogen de kogels over het kruispunt. Nu spelen hier kinderen tijdens de schoolpauze.

Met vergelijkbare gedrevenheid vertelt pastor José Fernandez over de vele orkanen die door deze streek trekken. Door klimaatverandering worden die steeds heviger en talrijker, terwijl de armoede het steeds lastiger maakt om na iedere orkaan weer op te veren. José's zoon laat me een foto zien waarop zijn moeder, een van de onderwijzers op de school, bij de grote schoonmaak de houten duif van de school uit de modder opvist.

'Je moet tekenen van hoop oprichten'

'Het leven is niet makkelijk', zegt José. 'Je moet tekenen van hoop oprichten. Opdat we zien dat God erbij is. God lost niet alles op, maar na een catastrofe blijven er altijd wel wat sporen achter van hoe het was, en zien we in onze verbeelding hoe het zou kunnen worden.' Eigenlijk vat José daarmee samen wat alle mensen die we zijn tegengekomen, willen: tekenen oprichten van Gods liefde, in een omgeving waar het leven voor velen moeilijk en troosteloos is. Ik hoop dat ook wij in Nederland dat weten te verstaan. <<

Iris Speckmann is vanaf 1 juli functionaris vrede en duurzaamheid bij de ADS.

* CAMCA staat voor *Consulta Anabaptista Menonita de Centro-americana*. Het is de regioconferentie van Midden-Amerika, vergelijkbaar met de Europese doopsgezinde regioconferentie, de MERK.

Een uitgebreider verslag van de reis is te vinden op www.wcccdutchmenonite.wordpress.com

Het vuurtje brandend houden

tekst Kalle Brüsewitz

Gemeente-zijn is niet makkelijk. En toch ook weer wel.

Het ligt aan de mogelijkheden, de bemensing, de financiën, de uitdagingen, de omgeving, de geschiedenis. Maar ook aan de kracht van wat het is om met elkaar gemeente te zijn. *Mondig* praat met drie leden van verschillende gemeenten.

Wat is gemeente-zijn voor jullie?

>> **Hèlen Woutersen-Koch**
Het Penninckshuis Deventer

'We proberen niet alleen een kerk te zijn, maar vooral ook een huis. Dat staat ook in de naam. En ons huis staat midden in de stad. We willen een huis midden in de samenleving zijn. Niet alleen voor leden, maar ook voor voorbijgangers en iedereen die zich maar welkom wil voelen in ons huis.'

>> **Klaske Bekkema-Visser**
Doopsgezinde Gemeente Stavoren

'Onze gemeente bestaat uit maar zes leden, van wie er drie onder de 60 jaar zijn en drie ouder. Voor mij is het samenkomen en het naar elkaar omzien het belangrijkste. Dat is het gemeente-zijn. Je kent elkaar, gaat met elkaar om en bent er voor elkaar als het nodig is.'

>> **Marlot Rappard**
Doopsgezinde Gemeente Alkmaar

'Onze website spreekt van een open, onafhankelijke, christelijke geloofsgemeenschap waar iedereen welkom is. Onze gemeente kenmerkt zich door een sterke onderlinge verbondenheid; we zijn wat naar binnen gekeerd. Dat is inherent aan die sterke verbondenheid, maar toch. We willen ook een diverse gemeente zijn, maar we zijn, zoals waarschijnlijk de meeste doopsgezinde gemeenten, een keurige doorsnee van keurig Nederland.'

Wat zijn de grootste uitdagingen bij dat gemeente-zijn?

>> **Klaske** 'Omdat we met weinig mensen zijn is het soms lastig om praktische zaken te regelen. We hebben nog een eigen kerkgebouw dat in 2015 gerenoveerd is. En het dak is in 2021 helemaal geïsoleerd. Het kerkgebouw is voor ons een centrale plek, dus erg belangrijk.'

>> **Marlot** 'Ook onze gemeente vergrijsst. Het is lastig om alle taken te vervullen. Mensen die jarenlang taken vervuld hebben, stoppen op een gegeven moment. Maar omdat er niet automatisch meer een opvolger is, komen die taken soms op het bordje van bijvoorbeeld de predikant te liggen, waar ze niet horen. Ook blijven de niet-noodzakelijke taken soms liggen en dat wordt op den duur een probleem.'

>> **Hèlen** 'Ik denk niet dat er bij ons specifieke uitdagingen zijn of waren die anders zijn dan bij veel andere gemeenten. Wel is het zo dat onze wens een plek in de maatschappij te zijn, en het feit dat we een vereniging zijn met individuele leden uit verschillende denominaties, niet probleemloos is.'

Welke 'oplossingen' zoeken en/of vinden jullie daarvoor?

>> **Marlot** 'Gelukkig is de financiële situatie van onze gemeente goed en kunnen we vanaf september een bureaumedewerker aanstellen voor een paar dagen. Die kan ons wat praktische zaken uit handen nemen. Maar we zijn ons bewust van het feit dat we tijd rekken. De toekomst van de gemeente is onzeker, ook omdat hierover te weinig gepraat wordt.'

>> **Klaske** 'Van 1988 tot 2018 hebben we samen-gewerkt met de gemeenten Balk-Woudsend en Warns

in de combinatie Zuidwest-Friesland. Maar na het afscheid van de gezamenlijke predikant zijn we als drie zelfstandige gemeenten verdergegaan. De zondagse erediensten vieren we nog wel samen, afwisselend in de verschillende kerkgebouwen.'

Hoe werken jullie samen?

>> **Hèlen** 'Wij zijn eigenlijk al heel lang een samenwerkingsgemeente. Oorspronkelijk was hier een DoRe-gemeente, daar kwam een club Vrienden van het Penninckshuis bij, en nu zijn we één vereniging met op papier nog een los deel doopsgezinden met een eigen kerkenraad. Die omvorming is wel een heel proces geweest en is zeker niet zonder tranen verlopen. Het moeilijke punt bij dit soort samenwerking is dat autonomie en identiteit heel belangrijk zijn. Elk lid hier heeft zijn eigen bagage en eigen geloof, en eigen ideeën over wat het is om gemeenschap te zijn. Nu bestaat de huidige situatie al lang, dus het gaat denk ik goed. Er ligt wel een breed gedragen gemeentemodel aan ten grondslag, en veel mensen hebben zich ingezet om de vereniging vorm te geven. Daarbij speelt de welwillendheid van alle leden een rol, én de wil om met elkaar na te denken over de toekomst. Er is veel geluisterd. Geluisterd om te begrijpen, niet om antwoord te willen geven. En er is veel over schaduw heen gestapt. Essentieel was dat we het er over het algemeen over eens zijn dat een visie op kerk-zijn belangrijker is dan een visie op kerkgang. Het gaat niet om het krijgen van meer leden, maar om wat het is om gemeenschap te zijn.'

>> **Marlot** 'In Noord-Holland Noord zijn een paar keer per jaar regiobijeenkomsten. Daar wordt gesproken over een thema, we eten een gezamenlijke maaltijd en we gaan weer naar huis. Elke gemeente leeft verder op het eigen eilandje. De kracht die er nog is, ligt vooral in het draaiend houden van de eigen gemeente. Daarnaast wordt de NHDS nieuw leven ingeblazen. Problemen die alle gemeenten hebben worden wel besproken, maar tot oplossingen of nieuwe ideeën komt het (nog) niet, vanwege de grote diversiteit tussen de gemeenten. De mantra 'het is goed om dit alles met elkaar te delen' werkt wel even, maar zet geen zoden aan de dijk.'

>> **Klaske** 'In ons dorp werken we samen met de PKN, want dat is de enige andere kerk in het dorp. Daarmee vieren we belangrijk feestdagen. En de kerkdiensten zijn dus samen met Warns en Balk. Maar helaas is er verder geen echte samenwerking tussen de drie

doopsgezinden gemeenten. Balk heeft een pastoraal werker en Warns inmiddels weer een predikant. Maar wij niet, terwijl we daar wel behoefte aan hebben, alleen al voor het pastoraat.'

Wat werkt wel en niet in de samenwerking?

>> **Klaske** 'De culturen van de drie doopsgezinde gemeenten zijn te verschillend – wij liggen aan het water – dus echte samenwerking zit er niet in, helaas. Maar met elkaar praten over wat het is om gemeente te zijn, en het samen vieren, werkt voor ons wel. Toch wil ik benadrukken dat we allemaal kerk zijn, en het dus vooral daarover zou moeten gaan. We zijn allemaal kerk, dus zou het mooi zijn als je dat met elkaar kunt uitdragen.'

>> **Marlot** 'Voor ons zou het werken als er meer mogelijkheden komen om met elkaar van gedachten te wisselen over alle uitdagingen waar we mee te maken hebben. En dan bedoel ik niet alleen bij elkaar zitten, om daarna weer naar huis te gaan en verder te gaan op het eigen eilandje. Wij zouden momenten willen organiseren waarop structureel, en misschien met begeleiding, zaken met elkaar besproken kunnen worden. Om met elkaar te delen, te leren en te zoeken naar overeenkomsten, en na te denken over het doopsgezinde gedachtegoed. Wat kunnen we nog doen met onze steeds ouder wordende gemeente? Hoe houden we onze onderlinge verbondenheid levend? Hoe blijft 'doopsgezind' doopsgezind, als er geen doopsgezinden meer zijn?'

>> **Hèlen** 'Er is niet iets dat altijd werkt. Wij zijn een veranderingsproces ingegaan, wat niet makkelijk was, veel tijd kostte en hard werken was, maar de ervaring met zo lang samenwerken hielp wel. Voor ons werkt het dat we ons niet bezighouden met wie straks 'het licht uitdoet' en wanneer dat zal gebeuren, maar juist met wie en hoe we het vuurtje brandend houden.' <<



DG kerk Alkmaar
DG kerk Stavoren
Penninckshuis Deventer



firma de hoop

‘Hoop is altijd – en in deze dagen des te duidelijker – een levenskracht. We herkennen deze kracht vaak niet eens, omdat die zo gewoon is als ademen. We worden met hoop geboren. Baby’s kunnen niet anders dan gretig aan het leven beginnen.’

– EO website | 1 april 2020

Vertwijfeling

In onze dagelijkse taal wemelt het van de hoop. Maar de ene hoop is de andere niet.

tekst Yko van der Goot

nieuw begin zoeken en vinden. Eerst is er de kindertijd. Kindertijd heeft de klank van open toekomst, nog vol mogelijkheden. Kinderen zijn ‘mens geworden tekenen van hoop op vervuld leven en ook reële beloftes van God’.

Kinderen zijn belichamingen van Gods hoop op ons. ‘Mensen zijn Gods grote liefde. Mensen zijn zijn droom voor zijn aardse wereld. Mensen zijn zijn evenbeeld voor zijn geliefde aarde. Alle dingen die God schiep waren af, alleen de mens heeft Hij op hoop aangelegd. Deze hoop van God op het slagen van zijn schepsel kan teleurgesteld worden, kan mislukken en geblaemd worden, maar ze kan door mensen niet vernietigd worden.’

Wat moet ik hiervan denken? Dagelijks zien we beelden van kinderen in een totaal verwoeste omgeving, verminkte kinderen, kinderen zonder ouders, kinderen zonder toekomst. Welke hoop is er voor hen? Neem de World Press

Photo van het jaar 2024, gemaakt door fotograaf Mohammed Salem.* Een Palestijnse vrouw omarmt het lichaam van haar nichtje. Is het bij zulke beelden niet beter om het maar te houden bij ‘helder denken en niet meer hopen’ (Albert Camus)? Moeten we leren leven zonder hoop en zonder God?

Moltmann noemt dan opnieuw de zonde van de vertwijfeling. Volgens hem schuilt er hoop achter iedere vertwijfeling. Maar als je geen weg ziet naar de vervulling van de hoop, dan sterft de hoop. Daar zet hij de gezonde kracht van de hoop tegenover. Voor hem is er geen twijfel aan: ‘Gods hoop op de menselijke mens blijft bestaan, ondanks alle onmenselijkheden die mensen elkaar, andere schepselen en de aarde aandoen. In ieder kind wacht God op de menselijke mens.’ <<

* De World Press Photo-tentoonstelling is nog t/m 14 juli te zien in de Nieuwe Kerk in Amsterdam

foto Mohamed Salem – Reuters

Deze rubriek gaat over hoop. Want er is al genoeg ellende. Goede hoop, maar geen valse hoop. Hoop op beter: noem het verlangen.

Enigszins dolgedraaid zoek ik verheldering bij Jürgen Moltmann, ‘de theoloog van de hoop’. De Duitse theoloog, 98 jaar inmiddels, maakte wereldwijd naam met zijn *Theologie der Hoffnung* (1964). Dogmatiek van de bovenste plank over het leerstuk van de eschatologie, oftewel ‘de leer der laatste dingen’. Anderen spreken liever van de christelijke toekomstleer. Ik merk dat ik er moeite mee heb en blijf steken bij een passage over de zonde van de vertwijfeling.

Op de plank vind ik nog een ander boek van Moltmann, van veertig jaar later: *In het einde ligt het begin. Een kleine leer van de hoop* (Ned. vert. 2006). Hierin concentreert hij zich op de persoonlijke levenservaringen waarin we steeds een

advertentie



Feestelijk Jubileum

100 Jaar Mennorode!

In 2025 bestaat Mennorode 100 jaar. Deze mijlpaal gaan we vieren!

Hoogtepunt wordt het Pinksterweekend, **7 t/m 9 juni 2025**. Reserveer deze data alvast in jullie agenda’s, want dan zullen we als Doopsgezinde gemeenschap dit 100-jarig jubileum met elkaar vieren.

Via de nieuwsbrief zal de lustrumcommissie blijven informeren. In Mondig komt van de zomer een artikel waarin wij meer zullen onthullen van de festiviteiten.

Apeldoornseweg 185 8075 RJ Elspeet www.mennorode.nl



Samen maken we van dit jubileum een onvergetelijke gebeurtenis!

Deel je verhalen, anekdotes, films en foto's!

Ter ere van ons jubileum wordt er een documentaire gemaakt en hiervoor zijn we op zoek naar persoonlijke bijdrages. Heb je verhalen, anekdotes, film- of fotomateriaal dat de geschiedenis van Mennorode illustreert? Deel dit dan met Evelien Mager; lustrum@mennorode.nl of bel 06-10838194



colofon

Mondig is een uitgave van de Algemene Doopsgezinde Sociëteit (ADS) en verschijnt zes keer per jaar. Het blad wordt tegen een vrijwillige bijdrage toegezonden aan alle leden van doopsgezinde gemeenten. Vrienden en belangstellenden die het blad willen ontvangen, betalen € 40,- per jaar. U kunt zich opgeven via de contactgegevens in dit colofon. U kunt uw bijdrage overmaken op NL19 ABNA 0243 4938 86

t.n.v. Algemene Doopsgezinde Sociëteit onder vermelding van ‘Mondig 2024’.

Hoofdredactie Kalle Brüsewitz
Eindredactie Marijke van Duin
Redactie Carolien Cornelissen, Yko van der Goot, André Maris en Franka Riesmeijer
Ontwerp & opmaak Susan de Loor
Kantoordeur Haarlem
Druk GBU media | Urk
Advertenties Kalle Brüsewitz
Oplage 5.000

Papier Maxi Offset FSC-mix credit gecertificeerd
Contact redactie & advertenties Singel 454 | 1017 AW Amsterdam
020 623 09 14
communicatie@ads.nl
www.doopsgezinden.nl
Abonnement groot letter CBB 0341 565 477 of klantenservice@cbb.nl
Het volgend nummer van *Mondig* verschijnt eind augustus

© ADS 2024

In de rubriek media & cultuur verschijnen besprekingen van boeken, muziek, films, tentoonstellingen en andere culturele uitingen.

BOEKEN

Jantijn Anema Hannah Prins JE BENT JONG EN JE WIL WAT TOEKOMST



DE GEUS Een redelijk radicaal verhaal

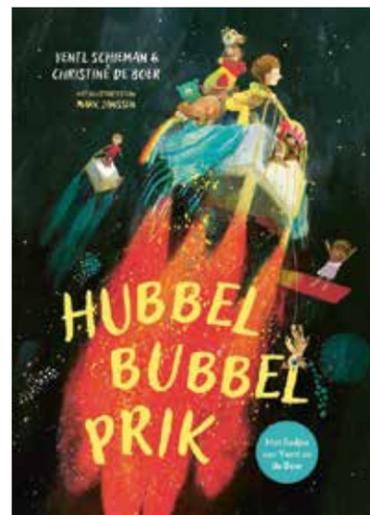
logisch Systeemverandering

De titel met de woordspeling zegt genoeg: we moeten ons ervan bewust zijn dat de toekomst inderdaad op het spel staat. In 180 bladzijden – en 20 met noten – leggen beide jonge auteurs (geboren in 1996 resp. '97) uit hoe het zit met de 1,5 graad opwarming, het Akkoord van Parijs en wat de wetenschap zegt over een hete planeet. Wat is het koolstofbudget? En waarom is een systeemverandering nodig? In de coronacrisis werd onderscheid gemaakt tussen essentiële en niet-essentiële economische activiteiten. Welnu: de huidige planetaire crisis vraagt hetzelfde van ons. Als we het economisch systeem niet aanpassen zal klimaatverandering het systeem op z'n kop zetten. En dat zal niet alleen over de hele wereld veel leed veroorzaken, maar ook ontzettend veel geld kosten. Daarom stellen Anema en Prins vier systeemoplossingen voor:

1 Stop met fossiele subsidies en belast CO₂. | 2 Bescherm de natuur, bestendig de rechtsstaat | 3 Verdeel de lasten van klimaatbeleid rechtvaardig en bestrijd ongelijkheid | 4 Hanteer een brede graadmeter voor welvaart. Met dit laatste wordt bedoeld dat je welvaart niet alleen financieel-economisch bekijkt (zoals nu veelal gebeurt), maar ook de sociaal-maatschappelijke en ecologische dimensies meeweegt. De schrijvers onderbouwen hun verhaal met veel voorbeelden en cijfers, en leggen stap voor stap uit welke mogelijkheden er zijn. En waarom sommige maatregelen beter zijn dan andere. Daarmee is het inderdaad een redelijk, logisch, verhaal. Daarnaast is het een radicaal pleidooi voor een ander sociaal-economisch systeem met minder armoede en minder extreme rijkdom. Dit boek zou iedere bewuste wereldburger moeten lezen!

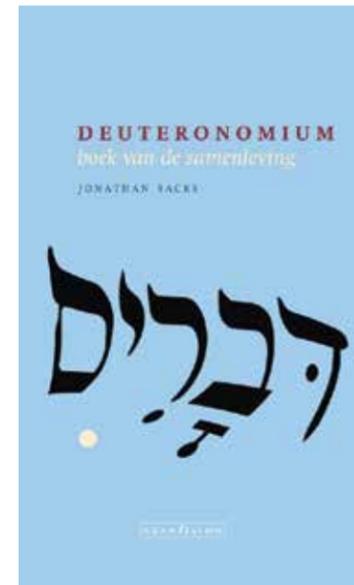
André Maris

Je bent jong en je wil wat toekomst, Jantijn Anema en Hannah Prins, uitgeverij De Geus, € 18,50



stout Met prik naar de maan

Yentl en De Boer schrijven liedjes en maken theater. Voor het eerst hebben deze kleinkunstenaars nu een kinderboek geschreven. Natuurlijk horen daar ook liedjes bij! Het boek gaat over Ko en zijn wens om naar de ruimte te gaan. Ko is een beetje brutaal, hij knipt bijvoorbeeld het haar van zijn slapende vader. Ook heeft hij een experiment bedacht met het drankje Hubbelbubbelprik. Zijn vader heeft namelijk verteld: 'Als je frisdrank met extra prik schudt en dan de dop eraf haalt, explodeert de frisdrank uit de fles en schiet het als een raket naar de maan.' Dat wil Ko heel graag meemaken. En dan beleven de kinderen op de planeet voor stoute kinderen allemaal avonturen. Je kunt er tekenen waar je maar wilt, ook op stoelen en in de auto. En de kinderen mogen natuurlijk zelf autorijden. Je kunt er frietjes plukken, heel wild en stoer dansen en keihard opera zingen. Alles mag en niemand zegt er iets van. Maar hoe kom je weer thuis? De kinderen van de schrijfsters hebben een hoofdrol in het boek. Ko bestaat echt, het is de zoon van goede vrienden van Yentl en De Boer. Zouden er ook bekenden van Mark Janssen, illustrator van het boek, voorkomen in het verhaal? Het boek is geschreven voor basisschoolkinderen vanaf 7 jaar, maar is eigenlijk een *must have* voor elke kleinkunsliefhebber, van jong tot oud. Het bevat voor elk wat wils, dankzij de precies goede samenstelling tussen lief, stoer, ontroerend en grappig. Er zit een album bij met twaalf nieuwe liedjes van Yentl & De Boer.



Het verhaal is ook als luisterboek uitgegeven. De schrijfsters lezen daarbij zelf voor en tussendoor hoor je liedjes die bij het verhaal horen.

Nienke Opmeer

Hubbelbubbelprik, Yentl Schieman en Christine de Boer, illustraties Mark Janssen, uitgeverij Condor, € 18,99

verlies Vrijheid & waardigheid

Deuteronomium als radicale politieke theorie. Sacks analyseert haarscherp hoe welvaart – en daaropvolgende decadentie – onveranderlijk leidt tot de val van beschavingen, door de hele geschiedenis heen. Het verlies van een collectief gevoel van verantwoordelijkheid voor vrijheid en waardigheid zorgt voor het verlies van alles wat ons lief is. In Deuteronomium is dat het beloofde land, de toekomst, de band met God. Sacks profetie is angstaanjagend helder. Zijn meermalen betuigde liefde voor de staat Israël is in het licht van de huidige situatie in Gaza

De druppels bij de besproken items geven de waardering van de recensent weer. Die kan uiteenlopen van één druppel (niet best), tot vijf druppels (uitstekend).

dan ook pijnlijk confronterend, zijn boodschap omineus.* Oh, dat ze daar toch maar dit boek zouden lezen, lezen en leren! Leren. Leren en herinneren is Sacks 'blijde boodschap': het uit Deuteronomium gedestilleerde tegengif. Hij benadrukt hoe het in de (joodse uitleg van de) bijbel niet gaat om de wét, maar om het begrijpen van de reden erachter, zodat een mens zich uit vrije wil aan die wet kan houden. Verantwoordelijkheid en vrijheid, en dus de mogelijkheid tot falen. En daarmee ook tot omkeer/inkeer. En daarin woont de hoop. Ook nu. Ook hier. 'Leer het je kinderen' – daar kunnen wij nog van leren. Als altijd is Sacks ontroerend in zijn beschrijving van de kleine vreugde, van kleine menselijkheid. En hoe het dáár om gaat tussen God en mensen. Verhalen, vieren, de kracht van familie en gemeenschap, en God dan in het midden. Daar kan geen politiek onweer tegen op.

Wieteke van der Molen

Deuteronomium. Boek van de samenleving, Jonathan Sacks, vert. Marianne van Reenen, uitgeverij Skandalon, € 35,99

* Dit boek werd in 2019 gepubliceerd. Sacks stierf in 2021.

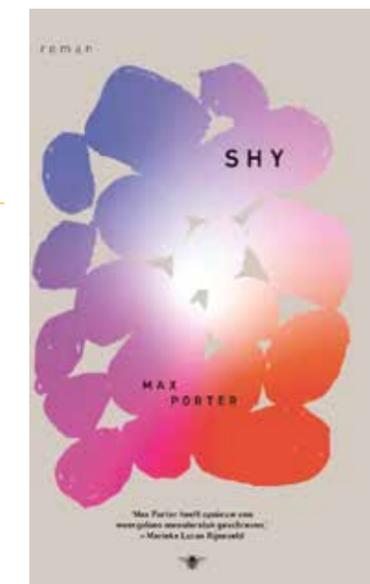
eenzaam Laatste kans

De belangrijkste verhaallijn van *Shy* van Max Porter speelt zich af op het terrein van de Laatste Kans School. Dat is de instelling waar *Shy* door zijn moeder ten einde raad is heengestuurd, nadat hij zich overal onmogelijk heeft gemaakt en in de criminaliteit is

beland. De laatste, radeloze kans voor *Shy*. Op een nacht besluit hij te ontsnappen met een rugzak vol zware stenen. Langzaam zoekt hij zich een weg naar de vrijheid die hij in de buitenwereld denkt te vinden. Ondertussen komen fragmenten uit zijn verleden voorbij: gesprekken met zijn moeder en stiefvader, met leerkrachten, met vrienden. *Shy* is getroubleerd, lastig, maar ook ongelooflijk eenzaam. *Shy* is slecht én goed, onuitstaanbaar én behulpzaam. Het is een boek over eenzaamheid, maar ook over vriendschap en het idee dat iedereen een nieuwe kans verdient. Dat de Laatste Kans School zo heet is pijnlijk, want, al voelt het zo, het verhaal is juist een pleidooi voor eindeloze kansen. Een pleidooi voor mildheid en de waarde van herkenning en erkenning. En een ode aan anders zijn. En, tot slot: de waarde van een knuffel.

Kalle Brüsewitz

Shy, Max Porter, uitgeverij De Bezige Bij, € 21,99





wake

Waken voor Gaza

tekst Jeannette den Ouden

Waken betekent letterlijk stilstaan bij verdriet, lijden en onrecht dat mensen wordt aangedaan.

Waken is ruimte maken in je gewone leven en in je eigen gedachten, om met heel je hart en ziel mee te leven met mensen dichtbij of veraf.

Op 16 maart 2024 waakten we in 32 doopsgezinde gemeenten twaalf uur lang voor de mensen, groot en klein, in Gaza. Elk uur begon een nieuwe wake in een andere gemeente. Waarom? Omdat doopsgezinde gemeenten van oorsprong en tot op de dag van vandaag vredesgemeenten zijn, en zich dus willen inzetten voor geweldloosheid en het streven naar positieve vrede – wat meer is dan geen oorlog voeren. Omdat we de woorden van Martin Luther King in onze oren horen: 'Uiteindelijk zullen we ons de woorden van onze vijanden niet herinneren, maar het zwijgen van onze vrienden.' En omdat we gedachte van Dietrich Bonhoeffer delen: 'Zwijgen als je wordt geconfronteerd met kwaad is in zichzelf ook kwaad.'

Vanuit het diepe verlangen naar vrede voor alle mensen en vanuit onze verbijstering en ons verdriet over het voortdurende wrede geweld, hebben we op 16 maart ruimte gemaakt voor de gevoelens die dit geweld bij ieder van ons oproept. En omdat we geloven dat gebed verbindt en sterkt, hebben we gebeden voor alle vrouwen, mannen, baby's, peuters, kleuters, schoolgaande kinderen, pubers en adolescenten. Voor alle moeders, vaders, grootmoeders, grootvaders, ooms en tantes. Voor alle geliefden, voor alle vrienden. Voor alle leraren, leerlingen en studenten. Voor alle dokters en hun patiënten. Voor alle

werknemers en hun werkgevers, voor verkopers en klanten, voor boeren en landbouwers. Voor mensen die sterk zijn, ziek zijn, in de rouw zijn, bang zijn of trots; voor mensen die wanhopig zijn, moedeloos, liefdevol, trouw, laf en eindeloos kwetsbaar. Voor alle mensen in Gaza en Israël die gewoon willen leven, gewoon willen liefhebben, gewoon willen dansen, zingen, vrijen, werken, studeren, niets doen. Voor alle mensen die gewoon willen leven in vrede.

Wie wilde, tekende die dag een petitie waarin we oproepen tot een wederzijds staakt het vuren, het stopzetten van de levering van oorlogsmaterieel uit Nederland, het eindigen van onrechtmatige bezettingen en het vrijlaten van gijzelaars. De honderden handtekeningen onder deze petitie werden door Margaritha Veen en Jan Willem Stenvers namens de ondertekenaars op 28 mei 2024 aangeboden aan de Tweede Kamer Commissie voor Buitenlandse Zaken.

Het was een bijzondere dag. Een dag waarop we in ons hele land met elkaar verbonden waren en in het Licht van God onze onmacht konden delen. Of, zoals iemand een week later zei: 'Het houdt me nog steeds bezig, het baart me zorgen en het maakt me boos. Maar dat ik het draag met zoveel broeders en zusters, helpt. Het heeft me zo bemoedigd.'

Laten wij allen niet ophouden te bidden voor vrede in Gaza en Israël. <<



foto Jelien Veenstra (onder) | Annegreet van der Wijk



Judas

Israël en de Palestijnen

Vijandschap

'Dit is een verhaal dat zich afspeelt in de winterdagen van 1959 en het begin van 1960.'

tekst André Maris

Dit verhaal bevat vergissing en begeerte, teleurgestelde liefde en een religieuze kwestie die hier onbeslist blijft.' Deze eerste zinnen van het boek zetten de toon.

Dit is een actueel boek. We lezen over de kiemen van de 'eeuwige ruzie' tussen Israëli's en Palestijnen. Daarover straks meer. Daarnaast schrijft de hoofdpersoon een fascinerende scriptie over Jezus in de ogen van de joden. Maar wie was dan Judas? Judas was in elk geval niet Jezus' verrader,

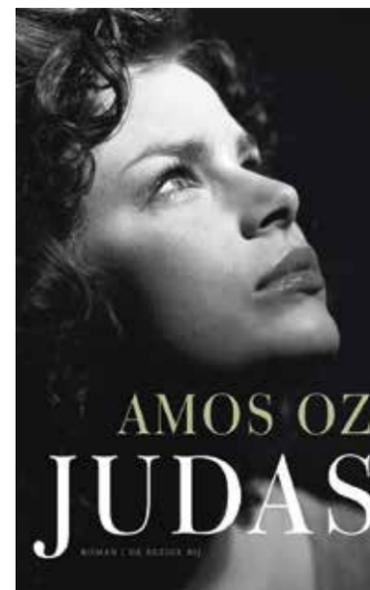
maar juist de enige die echt in hem geloofde! Trouwens, wanneer is iemand een 'verrader'? Wie de moed heeft zichzelf te veranderen en niet aan de verwachtingen voldoet, zal altijd beschouwd worden als een verrader. De scheidslijn tussen verraad en liefde blijkt dun.

Het boek is bij vlagen spannend, vol verliefdheid en verdriet. Het is de winter van 1959-60, een deprimerende tijd in Jeruzalem. We maken kennis met Sjmoeël Asj. Hij verkeert op een kantelpunt in zijn jonge leven: zijn vader gaat failliet, zijn lief verlaat hem en hij stopt met zijn studie. Net als hij besloten heeft te gaan werken in de Negev-woestijn, komt hij een ander baantje tegen. Hij gaat wonen en werken in het grote, sombere huis van een oude intellectueel, Gersjom Wald. De jongeman moet wel een verklaring tekenen dat hij met niemand mag praten over wat er in het huis gebeurt, en mag ook geen bezoek ontvangen.

oorlog van 1947-48 is overkomen. De jonge Sjmoeël 'valt in liefde' voor de twintig jaar oudere Atalja. En dat zie je natuurlijk aankomen! Zijn werk bestaat uit het voeren van gesprekken met de oude Gersjom: over de oude stichtingsplannen voor de staat Israël en over Ben Goerion (1886-1973), premier en minister van defensie van 1948 tot 1963.

Was de vijandschap tussen joden en Palestijnen onvermijdelijk? De nieuwe staat had ook kunnen inzetten op een uitgestoken hand naar de daar levende Palestijnen. Van Amos Oz is bekend dat hij voorstander is van een twee staten-oplossing. In het boek concludeert Sjmoeël: 'De waarheid is dat alle macht van de wereld een vijand niet in een vriend kan veranderen. Hij kan een vijand in een slaaf veranderen, maar niet in een kameraad.' Het boek biedt een rijk verhaal vol sfeer en emoties en met boeiende inzichten, zowel politiek als religieus als psychologisch. <<

Judas, Amos Oz, uitgeverij De Bezige Bij, € 13,99



In het huis woont ook de beeldschone weduwe Atalja Abarbanel. Beiden leven met een tragedie die hun in de Onafhankelijkheids-

Van april 2023 tot eind maart 2025 is **Marjan Slob** Denker des Vaderlands. Als enthousiast wijsgerig ambassadeur vertegenwoordigt ze in Nederland en Vlaanderen de filosofie.

Vanuit de ruimte landen op aarde

tekst **Annegreet van der Wijk**

In haar woonplaats Utrecht ging ik met haar in gesprek over haar motto: 'ruim denken'.

Ik las dat je als Denker des Vaderlands de toon van het debat hoopt te veranderen. Wat bedoel je daarmee?

'Ik stoor me aan scherpe en tegelijk vage uitspraken. Bijvoorbeeld over 'de vreemdelingen', of 'de haat' in de samenleving, of 'de tokkies'. Die bieden geen analyse over wat er momenteel aan de hand is, of wat nodig is. Dit soort tribale uitspraken maken stemming en zijn daar ook voor bedoeld. Ik verbaas me over de veelheid aan feitenvrije meningen bij mensen. Dan denk ik: hoe kunnen ze dat nu geloven? Volgens filosoof Hanno Sauer is de bereidheid je achter een absurde bewering te scharen, een bewijs van trouw aan de groep. Dat vind ik echt een *eye-opener*.

Het gevoel ergens bij te horen begrijp ik, dat wil ik zelf ook. En het is logisch dat mensen zich groeperen rond een ideaal. Maar mensen zouden beter eerst zelf kunnen nadenken en voelen welke idealen ze zelf belangrijk vinden, en waarom. En dan pas de krachten bundelen rond dezelfde idealen. Terwijl ik nu vaak het gevoel heb dat mensen het idee overnemen van de groep waar ze bij betrokken zijn. Dat redelijkheid, waarheid en de controleerbaarheid van feiten worden geofferd voor de groep – daar voel ik me heel onbegrijpelijk bij. Ik vind het belangrijk om open te staan

voor de realiteit. En dat gebeurt niet bij die tribale neigingen.'

Hoe kan filosofie helpen bij het overkómen van dat tribale?

'Het begint met doordrongen zijn van het besef dat jouw ervaring geïnformeerd en beperkt is. Er is geen standpunt 'van buiten'. Kennis is altijd geaard in een lichaam. Ieder mens heeft zijn eigen omgeving en geschiedenis die samenhangt met zijn plek op de wereld. Hoe verbonden ik me ook kan voelen met een ander – ik kan niet alles delen met die ander. De kunst is te beseffen dat die ander echt een *ander mens* is. Dat heeft alles te maken met liefde. Je voelt liefde omdat je het leven deelt met mensen, dieren en planten. Tegelijk zorgt die liefde ervoor hen niet te claimen, die ander niet compleet jouw wereld in te trekken. Daarom houd ik een pleidooi voor ruimte voor denkend voelen en voelend denken. In die ruimte stel ik de primair filosofische vraag: wat betekent het voor mensen op deze aarde om een goed leven te leiden?'

Hoe bepaal je je koers in die ruimte? Wat is het goede?

'Voor mij als niet-'klassiek religieus' persoon bestaat er geen anker buiten mensen zelf. Dus ook de vraag 'hoe weet je dat je goed zit?' kan alleen voorlopig beantwoord worden door de mensen die nu leven.

Ik denk dat je ten diepste niet kunt weten dat je goed zit. En dat is een heel moeilijk gegeven. Ik denk ook dat mensen lijden aan dat niet-weten. Ook de filosoof Rorty gaat hiervan uit, maar geeft wel een richtlijn: 'Buiten onze menselijkheid hebben we geen kennis. Maar ik vind zelf hartstochtelijk dat, als we een goed leven willen leiden, we als mens, als samenleving, wreedheid moeten vermijden.' En dan heeft hij het niet alleen over grote wrede daden als martelingen of oorlogsmisdaden, maar ook over alledaagse dingen zoals een flauwe grap maken ten koste van een ander. Het gaat om de intentie een ander niet te kwetsen.

Tegelijk is er een onvermijdelijk tekortschieten. Maar dat mag niet uitmonden in soort van geselen van onszelf – 'o jee, ik heb het weer fout gedaan'. Het is zaak om toch een hartstochtelijk en vreugdevol leven te leiden. Het leven is iets prachtigs, iets om te vieren. En dát is levenskunst: de schoonheid en het wonder van het leven zien, met open ogen voor het tekort en de wrede daden van onszelf en de ander. Zo is het nu prachtig lenteweer én verschrikkelijk wat er gebeurt in Gaza en Oekraïne, en vreselijk dat er elke dag een diersoort sterft. 'Staying with the trouble' noemt Donna Haraway dat. De vreugde is even waar als de pijn.'

'Ruim denken' gaat over ruimte scheppen voor alles wat er is: de tragiek én de schoonheid?

'Ja. Ruimte scheppen voor het gesprek vind ik één van de leukste dingen. Niet dat ik als expert naar voren stap, maar ik kan ruimte maken om te onderzoeken waar we elkaar kunnen ontmoeten. Ik ga ervan uit dat iedereen op zijn of haar manier een goed leven probeert te leiden. Dus bij een botsing tussen opinies en standpunten botsen er verschillende invullingen van het goede leven. Als je elkaar benadert vanuit die gedachte kun je elkaar bevragen: Wat is jouw kijk op het goede leven? Wat zijn belangrijke waarden voor je? Wat raakt je? Als dat lukt komt er verzachting. Dat vergt wel goed luisteren en je echt laten informeren door de ander. Informeren in de klassieke betekenis van: je 'vorm veranderen'. Een veilige setting is dan wel nodig: mensen moeten eerst hun emoties kwijt kunnen. Die nemen daardoor af waarna er ruimte komt voor gesprek. Als mensen zich gehoord voelen kunnen ze onderlinge verschillen aan.'

Als filosoof tuimel je de ruimte in en nodig je mensen uit even met je mee te tuimelen?

'Ja, om samen een soort ruimtereis te maken! Maar wel om ook samen op aarde te landen. Hoe langer een bijeenkomst duurt, hoe meer je met elkaar uitkomt op



'De spirituele kern is een leven leiden waarvan je denkt dat het goed is'

een soort vertwijfeling. Dat is niet per se troostend, maar volgens mij eigenlijk wel goed. Als mensen op het punt komen: 'wat moeten we dan, als dit het is?', kan ik niet zeggen wat we moeten want dat weet ik ook niet. Wel denk ik dan: nu stuiten we op de realiteit. Nu maken we wezenlijk contact, niet vanuit ideologie of voorgekookte vragen, maar vanuit ons menszijn. Van hieruit kunnen we gezamenlijk fris bekijken wat ons te doen staat. Niet dat dat altijd leuk is of goed lukt. Maar het is wel waarachtig. Het toelaten van het gevoel 'ik weet het niet', geeft ruimte.'

Hoe leef je zelf het goede leven?

'Ik wil mijn leven leiden op een manier die past bij de toekomst waar ik op hoop. Dat betekent dat ik niet zo snel het vliegtuig neem en wreedheid probeer te vermijden. Ik verzet me tegen de gedachte 'het heeft toch geen zin want mijn inspanningen vallen weg bij wat anderen wél doen'. Dat is een economische manier van denken waar ik bij vandaan wil blijven. De spirituele kern is een leven leiden waarvan je denkt dat het goed is. Ik zou mezelf verloochenen als ik dat niet zou doen.' <<<

Luister ook naar de podcast 'Ik Voel de Winden Gods-cast, ruimte voor de ander' met Annegreet en Marjan, via de website (doopsgezinden.nl/podcasts) of via Spotify



Samengesteld geheel

In een interieurensemble ontlenen de individuele interieurstukken en vormgevingsonderdelen hun belang aan het geheel: de som der delen.

Het Penninckshuis van de gelijknamige geloofsgemeenschap in Deventer heeft zo'n interieur. Deze bijzondere kerkzaal aan de Brink dateert van 1892. Het gebouw zonder toren staat vrijwel geheel ingebouwd binnen andere (woon)bebouwing. Wie vanuit hartje stad deze ruimte binnenloopt, waant zich plotseling in een andere tijd. In de bouwperiode verzorgden diverse kunstenaars en ambachtslieden ieder een aandeel, en het resultaat van deze collectieve inspanning is tot op heden goed bewaard gebleven. Nu een deel van de kleurrijke, oorspronkelijke wandbeschildering is blootgelegd, wordt het beeld van dit ensemble weer compleet.

De naam **Penninckshuis** is afgeleid van het voorname woonhuis Penninckshoek (waarschijnlijk uit 1597), dat zich oorspronkelijk op die plek bevond. Op zoek naar een grotere kerkruimte kocht de

doopsgezinde gemeente van Deventer in 1890 dit pand, dat in de voorgaande periode verschillende malen van eigenaar was gewisseld. Het bestaande gebouw werd gesloopt, behalve de gevel en het voorste gedeelte aan de Brink. In 1891 werd een prijsvraag uitgeschreven voor het ontwerp van een nieuw doopsgezind kerkgebouw. De in Amsterdam gevestigde architect Tjeerd Kuipers maakte het bekroonde ontwerp: een rechthoekige, inpandig gebouwde zaalkerk in de destijds geliefde neo-renaïssancestijl.

Kuipers ontwierp de inrichting van de zaalkerk tot in detail, waarbij hij de vormgeving baseerde op meubelstijlen van rond 1600. Aannemer Witteveen uit Deventer voerde dit eikenhouten meubilair uit. Blikvanger in de zaal is de monumentale preekstoel met een brede kuip, trappen aan beide zijden en een

foto's Joost van Hest



breed achterschot. Bovendien siert snijwerk het meubel: op de hoeken van het achterschot staan pinakels met het jaartal 1891, en op de onderkuip zijn zelfs gesneden vrouwenkoppen aangebracht. Eveneens statig uitgevoerd zijn de predikantzetel en de kerkbanken- en stoelen. De vormgeving van de aankondigingsborden en deuren met omlijsting sluit hierbij aan.

De firma Witteveen maakte ook het orgelfront naar ontwerp van Kuipers, terwijl de fijnere decoratie werk is van de Deventer beeldhouwer Wilhelmus Gerardus van Poorten. Het instrument zelf is van de bekende orgelbouwer Maarschalkerweerd & Zoon te Utrecht.

De glas-in-loodramen zijn kleurrijk, waarbij groene en bruinroze tinten de boventoon voeren. Ze hebben decoratieve brandschilderingen met vazen met vruchten en gevleugelde engelenkopjes. In de nis boven de preekstoel bevindt zich een roosvenster met bloemmotieven. De glazen zijn gemaakt door J.L. Schouten van het Atelier voor gebrandschilderd glas 't Prinsenhof, in Delft. Het motief van de gevleugelde engelenkopjes is ook toegepast in het snijwerk van het orgel en in de lezenaar van de preekstoel.

Recent is als onderdeel van het project *Geef de Kerk Kleur* (www.geefdekerkkleur.nl) een deel van de decoratieve wandbeschildering van de kerkzaal blootgelegd en gerestaureerd, nadat deze in de jaren 1960 was overgewit. Het gaat om met behulp van sjablonen geschilderde patronen van bloemen en planten in een warm en rijk kleurenpalet, dat is

tekst **Hanna Melse**

afgestemd op de glas-in-loodramen. Op de wandpilasters is bovendien goudkleurige verf gebruikt. De schilderingen sluiten uitstekend aan bij het motto van architect Kuipers bij zijn ontwerp voor de kerkzaal: 'Geen dorre blom is wellekom'. Waarschijnlijk werden ze in 1894 uitgevoerd door de beroemde Deventer schildersfamilie Bokhorst. De gerestaureerde delen geven een indruk van het algehele samenspel van kleuren en materialen in de kerkzaal dat men oorspronkelijk voor ogen heeft gehad.

De twee monumentale kroonluchters zijn een latere toevoeging. Ze zijn in 1915 aangebracht ter vervanging van de gaskronen van W.J. Stokvis' Koninklijke Fabrik van Metaalwerken N.V. te Arnhem. Het ontwerp is van de in Den Haag gevestigde doopsgezinde architect Klaas Stoffels, die meerdere doopsgezinde kerken en interieuronderdelen daarin ontwierp.

De Deventer doopsgezinden kozen aan het einde van de negentiende eeuw voor een deftig en modieus vormgegeven kerkinterieur, dat getuigt van de maatschappelijke positie die zij in de voorgaande tijd hadden verworven. In meer algemene zin is het er een uiting van hoe de doopsgezinde gemeenten in Nederland in de negentiende eeuw vrijere en meer op de buitenwereld gerichte gemeenschappen zijn geworden. Hierbij hoort een 'echt kerkgebouw' in plaats van een verscholen, sober ingerichte vermaning. Een prominent opgestelde preekstoel en het gebruik van een kerkorgel zijn elementen die de doopsgezinden van andere gezindten overnamen.

Bij de oorspronkelijke aankleding van het kerkgebouw hoort ook een mooie verwijzing naar een niet-materieel aspect van kerk-zijn. Het gaat om een gedenksteen in de voorhal, een hardstenen plaat, gevat in een sieromlijsting van stucwerk, met hierop in goudkleurige letters het vers uit 1 Petrus 2: 'Wordt gy ook zelve als levende steenen gebouwd tot een geestelijk huis'. <<

Literatuur

- > R. Stenvert, 'Het Penninckshuis te Deventer. Onderzoek naar achtergronden van gebouw en restauratie', in: *Bulletin Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 85 (1986) 4, p. 161-183
- > B. Rademaker-Helfferich, *Een wit vaantje op de Brink. De geschiedenis van de Doopsgezinde gemeente te Deventer*, Deventer 1988

Hanna Melse is als erfgoed-specialist voor het protestantisme verbonden aan Museum Catharijneconvent.

Heeft uw gemeente ook bijzonder erfgoed? Geef het door aan de Kunstcommissie van de ADS: info@ads.nl. Wellicht kan deze rubriek er aandacht aan besteden.

Ook dit jaar collecteert de ADS digitaal. Op de speciale collectepagina op de website vindt u een overzicht van de doelen van dit jaar.

U kunt via die pagina doneren door geld over te maken naar NL19 ABNA 0243 4938 86 t.n.v. Algemene Doopsgezinde Sociëteit te Amsterdam, ditmaal onder vermelding van 'De Ruimte', of via een QR-code. Deze QR-code scant u met de foto-app van uw telefoon.

Als uw e-mailadres bij de ADS bekend is krijgt u een persoonlijke betaallink in uw mailbox, als vervanging

van de collectebrief. Vindt u dat handig voor een volgende keer, geef dan uw e-mailadres door aan de ADS.

De website vindt u via www.doopsgezinden.nl/collecten, of door het scannen van de QR-code op deze pagina.

collectedoel

juli

Inloophuis De Ruimte

Inloophuis De Ruimte is in 1988 vanuit de doopsgezinde traditie begonnen als een 'huiskamer voor de buurt', en is daarmee de oudste

buurthuiskamer van Almere. Aan de basis van wat er in het Inloophuis wordt gedaan staat het werk van vrijwilligers tijdens de open inloop. Elke werkdag is het Inloophuis open voor iedereen die langs wil

komen. Op dit moment zijn er veertien vrijwilligers aan het Inloophuis verbonden. In 2023 werden er 225 open inlopen gehouden, waar ruim drieduizend bezoekers verwelkomd werden.

Naast de open inloop worden in het Inloophuis ook andere activiteiten georganiseerd, zoals het maken van comforters. Bovendien houdt de doopsgezinde gemeente Almere hier haar vieringen.

Om het Inloophuis toegankelijk te houden voor nog meer mensen, willen we gaan verbouwen. We willen het Inloophuis graag beter toegankelijk maken voor mensen met een mobiele beperking. Hiervoor moeten de deuren verbreed worden. Ook willen we een invalidentoilet installeren.

Met uw bijdrage kunnen we materialen aanschaffen voor het maken van comforters, een invalidentoilet installeren en het activiteiten aanbod uitbreiden en versterken! <<



het lied van...



tekst Franka Riesmeijer

'In het Liedboek mis ik liederen voor de kleinere ingrijpende gebeurtenissen in het leven die niet direct met sterven te maken hebben.'

Muziek is een belangrijk onderdeel van ons leven. Liedjes die je doen denken aan belangrijke momenten van je leven, samen zingen in de kerk, muziek waar je kippenvel van krijgt. In deze column duiken we in wat muziek voor iemand betekent.

Deze keer spreken we met **Maike de Jong**, predikant van de doopsgezinde gemeente Zeist.

Welk (niet-kerkelijk) lied is momenteel jouw tophit?

Dat is moeilijk kiezen, maar dan ga ik toch voor *Ochtend in de stad*, van het album Bloesem van Herman van Veen uit 1972. Een prachtig nummer, het vertelt een tijdloos verhaal en is muzikaal ook sterk en origineel.

Welk lied uit je jeugd is nog steeds belangrijk voor je?

Het nummer *Moonlight Shadow* van Mike Oldfield zal altijd met me meegaan. Er horen warme herinneringen bij van ons gezin thuis. Ook in mijn gezin nu wordt het nummer vaak gedraaid.

Welk lied zou je iedere zondag wel in de dienst willen horen en meezingen?

Het lied *Stem die de stenen breekt*, lied 918 uit het Nieuwe Liedboek.

Wat is de mooiste zin van dat lied?

'Angst ondermijnt mij niet: Ik ben het – dat is jouw stem.'

Waarom raakt deze tekst je?

Die helpt me herinneren dat de

Eeuwige altijd met ons meegaat, als een kracht in onszelf en om ons heen. Ook als wij Haar vergeten is Zij er voor ons. Er is nu zoveel angst in de wereld, maar we hoeven ons daar niet door te laten bepalen. Als we ons openen en de Stem herkennen, kunnen we kiezen voor liefde en verbinding in plaats van angst en haat.

Is het een melodie die we allemaal zo meezingen, of moet die geoefend worden?

De Scandinavische melodie is niet moeilijk en goed mee te zingen. Het lied heeft een melancholische en verstilde kleur en dat past goed bij de tekst. Het geheel ontroert en troost me.

Hoe wil je dit lied het liefste begeleid hebben? Met orgel, piano of nog een ander instrument?

Het lied kan zowel op orgel als op piano goed begeleid worden. Een licht register op het orgel vind ik het mooist. Als de melodie vertrouwd is heeft het lied weinig ondersteuning nodig; een paar akkoorden ter begeleiding zijn

genoeg. En een minieme begeleiding draagt bij aan de verstillend van het lied.

Voor welke gelegenheid zou er een goed lied moeten worden toegevoegd aan het Liedboek?

In het Liedboek mis ik liederen voor de kleinere ingrijpende gebeurtenissen in het leven die niet direct met sterven te maken hebben. Denk bijvoorbeeld aan een scheiding, of voor het eerst het huis uitgaan. Of ongewild je huis moeten verlaten, omdat het thuis niet meer gaat of omdat je een oorlogssituatie bent ontvlucht. Ook mis ik een lied voor de moeder die nooit een kindje kreeg, voor wie geadopteerd is en voor wie een situatie van huiselijk geweld te boven is gekomen. Dat zijn allemaal momenten die over afscheid nemen gaan, en over loskomen of losraken. Op die momenten zou het zo troostend zijn om over je verdriet, of je veerkracht, te kunnen zingen. <<





Strangers no more

tekst Tonke Boelens & Margot Bootsma

Een paar maanden geleden kwamen zestien mensen met zes verschillende Europese nationaliteiten samen in de lobby van een luxueus zakenhotel ten oosten van Kaapstad.

Voor sommigen was het de eerste ontmoeting, voor anderen een nostalgisch weerzien. De verhoudingen in de groep waren in het begin in ieder geval nog wat onwennig. Twee dagen later stond dezelfde groep mensen in een hutje midden in het bos te discussiëren: welke etenswaren waren het waard om in een rugzak een dag lang mee te slepen door het bos? De onwennigheid was nergens meer te bekennen. Als je niet beter zou weten zou je zeggen dat deze mensen elkaar al jaren kenden.

onze eigen tentenkampen, deelden we simpele maaltijden en bezochten we lokale gemeenschappen. Maar vooral was er veel tijd voor ontmoeting en leerden we wederzijds van elkaar.

De diverse natuur van Zuid-Afrika was een mooi decor om al wandelend in gesprek met elkaar te raken. Zo ontdekten we stap voor stap elkaars verhalen. Wij hoorden veel tragische verhalen over de nog altijd voortlevende nalatenschap van de apartheid in Zuid-Afrika, van verschillen tussen arm en rijk en discriminatie op basis van de plek waar je geboren bent. Maar vooral ook verhalen van hoop; van licht zien in de duisternis en de kracht vinden om zelf de verandering te zijn.

Ondanks de verschillende achtergronden vonden we ook veel overeenkomsten. Zoals de wil om zonder oordeel naar elkaar te luisteren en open te staan voor andermans ideeën. De passie om dingen niet zomaar

aan te nemen zoals ze lijken te zijn, maar kritisch te kijken en ze durven veranderen. De universele taal van muziek en dans.

Gedurende de reis waren er veel momenten die blijken gaven van de collectiviteit die zo snel gevormd werd in deze diverse groep van mensen. We noemen er twee.

Het eerste moment was toen we stopten bij een baai om een duik in zee te nemen. Waar sommigen al vol enthousiasme de zee in renden voordat de laatste mensen hun spullen op het strand konden zetten, wachtten anderen eerst met wat aarzeling af. Een aantal mensen was namelijk nog nooit in de buurt van de zee geweest en wist niet goed wat hen te wachten zou staan, daar in dat wilde water. Langzaam maar zeker lieten de meesten zich overhalen om toch een stap in het water te zetten. Al snel ontstond er een menselijke ketting die, hand in hand staand, de golven trotseerde.

Het tweede moment was na het spelen van een voetbalwedstrijd tegen een groep jongeren uit een township, die we glansrijk verloren. Na afloop stonden we met zijn allen bij elkaar, om elkaar te bedanken voor de wedstrijd. Eén van de jongens uit onze groep zette 'Shosholozha' in, een traditioneel Zuid-Afrikaans lied dat zo populair is dat het gezien wordt als het tweede nationale volkslied van Zuid-Afrika. De avonden daarvoor hadden we met elkaar hard geoefend op de tekst van het lied, waardoor iedereen het inmiddels uit volle borst kon meezingen. En daar, op dat moment op het veld, maakte het even niet meer uit waar we vandaan kwamen, welke opvoeding we mee hadden gekregen en welke

...verhalen van hoop; van licht zien in de duisternis...

verschillen er tussen ons waren. Door het gezamenlijk zingen van dat lied waren we met z'n allen één.

Zo bracht een korte periode vol verschillende en nieuwe mensen ons een rijke ervaring, door met zijn allen samen te zijn. Want de mogelijkheid om de wereld in een ander licht te zien, om haar te ervaren buiten je eigen grenzen, is werkelijk prachtig. Als je dat ervaren hebt, is er naast je eigen bekende wereldje altijd meer dan je je kon inbeelden! Erover lezen of ervan horen is één ding, maar het zelf meemaken is een stap verder.

Zo liepen wij stap voor stap onze tocht in Zuid-Afrika. Met elke stap die we zetten praatten we met een bekende onbekende, een *stranger no more*, of ervoeren we een diepe en inzichtvolle stilte. Stap voor stap zagen we in dat de diepe betekenis van ontmoeting sterk is, sterk om te binden, sterk om te zien. Zoals twee groepen en dertig individuen samenkamen, zo namen ook het onderlinge begrip en waardering toe.

En zo rees de vraag die ons allemaal zou bezighouden: hoe kunnen we een verdeelde wereld weer één maken? Er kwamen geen, en duizend antwoorden. Maar misschien kunnen we beginnen met elkaar te zien, naar elkaar te luisteren. Misschien kunnen we beginnen met naast, en mét elkaar te lopen. En met samen te zingen. <<

Zoek op 'Shosholozha' van Amaryoni op Spotify of YouTube

Ndebele | Zulu

Shosholozah	Wen'uyabalekah
Shosholozah	Wen'uyabalekah
Ku lezontabah	Ku lezontabah
Stimela Siphum' eSouth Africa	Stimela Siphum' eSouth Africa
Shosholozah	Wen'uyabalekah
Shosholozah	Wen'uyabalekah
Ku lezontabah	Ku lezontabah
Stimela Siphum' eSouth Africa	Stimela Siphum' eSouth Africa

Ga voorwaarts	Je rijdt weg
Ga voorwaarts	Je rijdt weg
Op die bergen	Op die bergen
Trein van Zuid-Afrika	Trein van Zuid-Afrika
Ga voorwaarts	Je rijdt weg
Ga voorwaarts	Je rijdt weg
Op die bergen	Op die bergen
Trein van Zuid-Afrika	Trein van Zuid-Afrika

– grove vertaling



foto's Masterpeace

Als één vrouw...

Alleen is maar alleen, dacht God, dus op dag zes schiep hij 'mens', 'adam'.

Een mens, de mens, mensen, de mensheid? Ze waren in ieder geval niet alleen. Ze waren mannelijk en vrouwelijk, ze zouden vruchtbaar zijn en talrijk en de aarde bevolken.¹ En dat lukt je niet in je eentje. Zo vertelt het eerste scheppingsverhaal. Het tweede vertelt hetzelfde, maar dan anders. Ook in dit verhaal schiep God de mens, een mens – dit keer lijkt het er één te zijn. Maar al snel constateert God: 'Het is niet goed dat de mens alleen is', en hij maakt er een tweede bij.² Eentje die hetzelfde is, maar toch anders; een die naaste en spiegel is. En zo begint het verhaal van de mens die één is en dus niet alleen.

In onze westerse wereld beschouwen wij onszelf in de eerste plaats als individu. Als mens met een eigen persoonlijkheid, die een eigen weg gaat en in vrijheid eigen keuzes maakt. In onze tijd kan dat:

tekst Carolien Cornelissen

in principe kun je het, althans het grootste deel van je leven, alleen redden. In andere tijden, bijbelse tijden, voelde je je als mens in de eerste plaats deel van een geheel – familie, clan, stam, groep, volk – domweg omdat je overlevingskansen als eenling gering waren. In je eentje ben je niets, met z'n allen ben je één.

Die gedachte weerspiegelt zich in de bijbelverhalen. Zo is het volk Israël niet zozeer een verzameling individuele Israëlieten, maar wordt het beschreven en benaderd als collectief. Als de Israëlieten door God uit Egypte zijn bevrijd, sluit God een verbond met hen – niet met ieder apart, maar met allemaal tezamen. Wanneer Mozes het voornemen van God overbrengt, antwoorden ze dan ook als uit één mond: 'We zullen alles doen wat de Heer heeft gezegd.'³ Deze belofte herhalen ze later eenstemmig,⁴ waarna Mozes het hele volk met bloed besprenkelt om het verbond

met God te bekrachtigen.⁵ Het is een verbond dat het hele volk aangaat, niet alleen de leiders, maar iedereen. Ook alle vreemdelingen die bij hen leven, ja zelfs 'degenen die er nu nog niet bij zijn', dat wil zeggen komende generaties.⁶ Het volk is als één man.

Omgekeerd kan ook, dan is één man het volk. Die ene man is de koning, die niet zozeer zichzelf is, alswel representant van zijn volk. Zo was het voor de Israëlieten en ook voor de omringende volken: de koning is het volk. Maar in de symboliek is één vrouw het volk. Jesaja, Jeremia en andere profeten verbeelden het volk Israël als Vrouwe Sion, Vrouwe Israël of Vrouwe Jeruzalem. Zij wordt enerzijds verguisd als overspelige hoer – dat wil zeggen: als een volk dat het verbond met God niet vasthoudt – dan weer bejubeld als bruid van de Heer.⁷ In het boek Openbaring is het nieuwe Jeruzalem als een bruid die zich mooi heeft gemaakt voor haar man en hem opwacht.⁸ Ook andere volken

werden als vrouw verbeeld, zoals Vrouwe Babel,⁹ of Vrouwe Egypte.¹⁰

Soms vallen ze niet zo op, die 'volks'vrouwen. Zo vertelt Johannes over een ontmoeting van Jezus met een Samaritaanse vrouw.¹¹ Haast automatisch lezen wij dat, als ware zij een individuele vrouw. Maar wie dieper leest herkent in haar Vrouwe Samaria, het beeld van haar volk, de Samaritanen. Daarom ontspint zich een gesprek met Jezus over hun beider volken, Samaritanen en Joden, en de verschillen tussen hen wat betreft religieuze opvattingen. Jezus spreekt over haar 'vijf mannen': de Samaritanen erkennen alleen de vijf boeken van Mozes, niet de profeten en de geschriften, terwijl voor de Joden al deze boeken heilig waren. Dan refereert Jezus aan haar 'zesde man', die niet haar man is. De Samaritanen vereerden God op de berg Gerizim, dat was hun heiligdom, maar de Joden erkennen alleen de tempel in Jeruzalem. Dus van wie is die 'zesde man': de echte plaats van aanbidding? Van Samaritanen of van Joden?

Wie tot zes kan tellen moet doortellen tot zeven, want zeven is het getal van de volheid, van God. Zes mannen hebben we geteld, maar waar en wie is de zevende man? Daarop komt geen rechtstreeks antwoord. Johannes verstaat de kunst om zijn lezers zelf te laten puzzelen en nadenken, zodat ieder in eigen tempo waarheid kan ontdekken. Het gesprek gaat

verder, en Jezus zegt dat er een tijd komt dat noch op de berg, noch in Jeruzalem de plaats van het heiligdom zal zijn, ofwel de manier om God te aanbidden. Geest en waarheid zullen bergen en stenen vervangen. Dan valt voor Vrouwe Samaria het kwartje. Zij begrijpt wie haar zevende man is – en dat nieuws moet iedereen horen. De leerlingen die ondertussen terugkomen begrijpen het nog niet. In die zin verbeelden zij onszelf, als zoekende en lerende geloofsgemeenschap.

Zo vertellen Johannes en de andere evangelisten meer verhalen over vrouwen. In hen kun je individuele vrouwen herkennen die hun weg zoeken in het leven, en tegelijk een groep, volk, of geloofsgemeenschap. Een geloofsgemeenschap als wij. Zo zijn wij één, als één vrouw! <<

1 Genesis 1:27-28

2 Genesis 2:18

3 Exodus 19:8

4 Exodus 24:3

5 Exodus 24:8

6 Deuteronomium 29:9-14 en Deuteronomium 6:2

7 bijvoorbeeld in Hosea 2:4-22

8 Openbaring 21:2

9 o.a. Psalm 137:8

10 Jeremia 46:11

11 Johannes 4

Lol, verdieping & bezinning...

tekst Lineke van Welt

Elk jaar gaat een groep (oudere) gemeenteleden uit Haarlem op vakantie naar Buitengoed Fredeshiem.

Deze traditie is al in 1917 ontstaan uit doopsgezinde contacten met de quakers in het Engelse Woodbrooke, nabij Birmingham. De behoefte om door te geven wat men daar ontvangen had, was sterk. Zo ontstond de zogenaamde Gemeentedagbeweging. Naast gemeentedagen werden gemeentekampen georganiseerd, telkens in een van de drie doopsgezinde broederschapshuizen – Elspeet, Schoorl en Fredeshiem – teneinde tot rust te komen en bezinning te vinden. Een plek voor jong en oud(er), waar het geloof kon worden beleefd en verdiept. Wat een goede gedachte!

Ook in onze tijd wordt dit nog zo beleefd. Tegenwoordig gaat de vakantieweek altijd naar Fredeshiem. De deelnemers genieten van deze heerlijke, vertrouwde plek. Het huis ligt midden in de prachtige natuur en de ontvangst is ieder jaar bijzonder hartelijk en warm. Met een team van vijf vrijwilligers – onder wie een jongere en een verpleegkundige – wordt een thema bedacht, dat een rode draad vormt door de week. Het thema wordt zowel creatief als sportief uitgewerkt. Er wordt gezongen, gevierd en genoten van culinaire verrassingen, en... er is uitgebreid tijd voor elkaar! Levensverhalen worden met elkaar verbonden en men kan in stilte de handen laten masseren. Een lieflijk, zacht contact.

De week biedt ook de mogelijkheid om andere broeders en zusters te ontmoeten en een mooie

streek van Nederland te verkennen. Zo wordt dit jaar Joure bezocht om de broeders en zusters daar te feliciteren met het 200-jarig bestaan van hun doopsgezinde gemeente. Hierna wordt het Fries Museum bezocht.

Vaste elementen van de week zijn een vaartocht en een quiz. En op de laatste avond is er tijdens het diner een open podium, waar dankbaar gebruik van wordt gemaakt!

Er is lol en er zijn momenten van verstillings- en bezinning. Zo trekken de deelnemers een week met elkaar op in eenzelfde ritme, waardoor de groep hechter wordt. Er wordt naar elkaar omgezien en er wordt genoten van ieders eigenheid en de onderlinge verschillen, waardoor het contact zich verdiept. Zo hoorde ik tijdens de laatste vakantieweek een van de deelnemers tegen een andere gast zeggen: 'Zeg, mijn hoofd werkt niet altijd goed meer en jij loopt beroerd... Als ik jouw elastische kousen vanavond uittrek, wijs jij mij morgen dan de weg naar de eetzaal?' Dat raakte mij.

Wat is het mooi om elkaar in alle kwetsbaarheid vanuit het christelijk geloof en gezamenlijke waarden te ontmoeten en te ondersteunen. Vanuit het fundament dat daden nog altijd woorden te boven gaan! <<

Lineke van Welt is pastoraal diaconaal werker van Doopsgezind Haarlem